

СИЛАБУС

з дисципліни «Інформаційні ресурси та сервіси в публічному управлінні»
на отримання ступеню вищої освіти «бакалавр» за спеціальністю
281 «Публічне управління та адміністрування»
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

1) Чалий Ігор Вільович, к.т.н., доцент кафедри кібернетики.

<http://new.khntusg.com.ua/staff/chalij-igor-vilijovich>

2) **Пререквізити** (базові знання необхідні для успішного опанування компетентностями): «Інформаційні системи та технології», «Економічний аналіз та інформаційно-аналітична діяльність», «Інституційні основи ЄС», «Основи публічного управління та адміністрування», «Державне та регіональне управління».

Постреквізити: (перерахувати дисципліни, які продовжують вивчення даного предмету): «Інституціональна система України», «Адміністративний менеджмент», «Організація надання адміністративних послуг», виконання кваліфікаційної роботи.

3) **Коротка анотація дисципліни** (загальна характеристика, особливості, переваги).

Навчальна дисципліна " Інформаційні ресурси та сервіси в публічному управлінні " є важливою складовою системи формування комп'ютерно-інформаційної компетентності бакалаврів з публічного управління та адміністрування. Вона **буде корисна** майбутнім кваліфікованим фахівцям для набуття світоглядних знань про сучасні інформаційні ресурси та сервіси в публічному управлінні як на місцевому так і на загальнодержавному рівні, формування навичок самостійної роботи з традиційною літературою за фахом та джерелами в Інтернеті, для набуття здатності забезпечити високоефективну інформаційну діяльність державного службовця, зокрема, в частині практичного застосування технічних та програмних засобів діджиталізації, надання електронних управлінських послуг.

Ефективність функціонування державних, комунальних та приватних структур прямо або опосередковано залежить від їхньої інформаційної інфраструктури, наявних та перспективних інформаційно-комунікаційних ресурсів, засобів опрацювання великих потоків різнотипної інформації, представлення вихідних даних, процесу та результатів їх аналітичного опрацювання, електронної взаємодії з зацікавленими особами, прийняття відповідних необхідних управлінських рішень.

Вивчення даної дисципліни дає можливість студенту:

знати: історію та перспективи розвитку інформаційних ресурсів та сервісів в публічному управлінні в Україні; основні поняття і термінологію інформаційних ресурсів та сервісів в публічному управлінні; класифікацію, ієрархію та систему адміністративних послуг; нормативно-правові засади забезпечення розвитку інформаційного суспільства та інформаційних ресурсів та сервісів в публічному управлінні в Україні; кращий зарубіжний та вітчизняний досвід у цій сфері; особливості побудови порталів органів державної влади та місцевого самоврядування.

вміти: оцінювати та аналізувати стан та перспективи розвитку інформаційних ресурсів та сервісів в публічному управлінні в Україні; оцінювати стан ведення органами державної влади та місцевого самоврядування своїх електронних інформаційних ресурсів; здійснювати комплексний аналіз рівня готовності органів державної влади та місцевого самоврядування до впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; володіти засобами інтерактивної взаємодії; застосовувати набуті навички в практичній діяльності щодо інформаційної політики та надання адміністративних послуг; використовувати найкращий зарубіжний та вітчизняний досвід у цій сфері.

4) **Мета та основні задачі дисципліни.**

Мета навчальної дисципліни полягає в формування комплексу професійної компетентності майбутніх державних службовців, щодо низки систем електронного урядування, пов'язаних з використанням сучасних електронних сервісів (послуг), новітніх

інформаційних і комунікаційних технологій, за для покращення рівня і якості державних послуг громадянам і подальшого інноваційного розвитку публічної служби.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є:

– формування сучасних теоретичних та практичних знань, умінь та навичок з низки інформаційних ресурсів електронного урядування, налагодження ефективних комунікацій з метою кращої підготовки до співробітництва та взаємодії в інформаційному суспільстві та суспільстві знань;

– формування навичок самостійної роботи з джерелами в Інтернеті за фахом;

– вироблення вміння застосовувати у професійній діяльності основні методи і принципи новітніх інформаційних і комунікаційних технологій;

– набути навички та уміння самостійно аналізувати приклади та досвід застосування інформаційних ресурсів та технологій електронного врядування, в тому числі віртуальну міську раду та портали надання послуг;

– придбання практичних навичок з надання адміністративних сервісів (послуг) в системі електронного урядування.

Компетентність, що забезпечує.

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері публічного управління та адміністрування або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та наукових методів відповідної галузі і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. Навички міжособистісної взаємодії.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності. Здатність забезпечувати належний рівень вироблення та використання управлінських продуктів, послуг чи процесів. Здатність використовувати в процесі підготовки і впровадження управлінських рішень сучасні ІКТ. Здатність здійснювати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій. Здатність впроваджувати інноваційні технології. Здатність до дослідницької та пошукової діяльності в сфері публічного управління та адміністрування.

5) Організація навчання.

Система оцінювання

Професійні компетенції	Методи та форми навчання		Оцінка рівня сформованості компетентностей	
			Форма контролю	Бал
Змістовний модуль 1. Інформаційні технології та системи				40
Здатність використовувати в процесі підготовки і впровадження управлінських рішень сучасні ІКТ. Здатність здійснювати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних	Лекція	Предмет та значення дисципліни. Основні визначення, що відносяться до змісту курсу.	Робота на лекції	2
	Практичне заняття	Основні визначення, що відносяться до змісту курсу. Організація персонального інформаційного простору	Відпрацювання заняття. Підготовка та захист звіту.	3
	Самостійна робота студентів	Поняття інформації. Види, форми та джерела інформації. Властивості інформації.	Презентація результатів.	2
	Самостійна	Робота з джерелами	Презентація	2

інформаційних ресурсів та технологій.	робота студентів	фахової інформації в Інтернет.	результатів	
	Лекція	Державне управління в умовах розвитку інформаційного суспільства. Основні індекси рівня розвитку інформаційного суспільства.	Робота на лекції	2
	Практичне заняття	«Хмарні» технології Microsoft OneDrive для облаштування робочого простору державного службовця	Відпрацювання заняття. Підготовка та захист звіту.	3
	Самостійна робота студентів	Поняття інформаційного суспільства, принципи його побудови та складові компоненти.	Презентація результатів	2
	Самостійна робота студентів	Колективна робота державних службовців над документами в мережі	Презентація результатів	2
	Лекція	Інформаційні технології та системи як інструмент обробки інформації в процесі управління.	Робота на лекції	2
	Практичне заняття	Різновиди державно-управлінських технологій та їх сутність.	Відпрацювання заняття. Підготовка та захист звіту.	3
	Самостійна робота студентів	Методологічні аспекти вибору технологій для обробки інформаційних ресурсів.	Презентація результатів	2
	Самостійна робота студентів	Поняття інформаційних систем. Мета створення управлінських ІС. Завдання ІС.	Презентація результатів	2
	Лекція	Комунікаційні процеси в об'єкті управління. Мережеві технології в забезпеченні комунікаційних зв'язків. Інформаційні ресурси мережевих технологій.	Робота на лекції	3
	Практичне заняття	Інформаційно-пошукові системи. Основні засади пошуку інформації. Класифікація інформаційно-пошукових систем.	Відпрацювання заняття. Підготовка та захист звіту.	3
	Самостійна робота	Інформаційні ресурси мережі Internet. Концепція	Презентація результатів	3

	студентів	Web-сервісів. Соціальні комп'ютерні мережі. Програмне забезпечення для обміну інформацією в Internet.		
	Самостійна робота студентів	Системи підтримки прийняття управлінських рішень. Самостійне доопрацювання матеріалів змістовного модуля 1.	Презентація результатів	4
Змістовний модуль 2. Системи інформаційних ресурсів та електронних адміністративних послуг.				40
Здатність забезпечувати належний рівень вироблення та використання управлінських продуктів, послуг чи процесів. Здатність впроваджувати інноваційні технології. Здатність до дослідницької та пошукової діяльності в сфері публічного управління та адміністрування.	Лекція	Системи інформаційних ресурсів в електронному врядуванні	Робота на лекції	3
	Практичне заняття	Інформаційні ресурси. Категорійно-понятійний апарат з питань електронних інформаційних ресурсів. Державна політика та державне управління з питань електронних інформаційних ресурсів.	Відпрацювання заняття. Підготовка та захист звіту.	4
	Самостійна робота студентів	Стан національних електронних інформаційних ресурсів в Україні та тенденції їх розвитку.	Презентація результатів	3
	Самостійна робота студентів	Нормативно-правова база з питань електронних інформаційних ресурсів.	Презентація результатів	3
	Лекція	Електронні адміністративні послуги.	Робота на лекції	3
	Практичне заняття	Нормативно-правова база з надання адміністративних послуг. Основні ознаки адміністративних послуг, принципи надання та їх класифікація. Елементарні та композитні адміністративні послуги. Послуги для бізнесу. Послуги для громадян. Послуги органам влади.	Відпрацювання заняття. Підготовка та захист звіту.	4
	Самостійна робота студентів	Досвід провідних країн світу з впровадження адміністративних послуг. Критерії оцінювання якості та стандартів надання адміністративних послуг в	Презентація результатів	3

		Україні та в країнах Європейського союзу.		
	Самостійна робота студентів	Проблеми надання адміністративних послуг в Україні. Основні напрями з удосконалення їх. Приклади успішного адміністративних послуг в Україні.	Презентація результатів	3
	Лекція	Портали – основна інформаційно-технологічна форма організації комунікацій в електронному урядуванні.	Робота на лекції	3
	Практичне заняття	Портали – основна інформаційно-технологічна форма організації комунікацій в електронному урядуванні.	Відпрацювання заняття. Підготовка та захист звіту.	4
	Практичне заняття	Особливості побудови порталів органів влади в світі.	Відпрацювання заняття, підготовка до заліку	4
	Самостійна робота студентів	Самостійне доопрацювання матеріалів змістовного модуля 2.	Презентація результатів, підготовка до заліку	3
Залік				20
Загальна кількість годин з них аудиторні самостійні		90 30 60	Кількість балів	100
Вид контролю				залік

Приєм і консультації по виконанню завдань щодо самостійної роботи студентів (СРС) проводяться викладачем згідно встановленого графіку.

Завдання СРС рахуються виконаними, якщо:

- виконані і здані в зазначені викладачем строки;
- повністю виконані (розкривають тему завдання);
- не мають логічних і розрахункових помилок;
- виконані студентом самостійно.

При умові невиконання одного із зазначених умов, кількість балів знижується на 1 бал. При умові невиконання і відсутності завдання оцінюється 0 балами. Студент зобов'язаний виконати всі завдання.

Модулі проводяться викладачем у вигляді тестування або співбесіди.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається відповідно до Положення «Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою»

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку

90–100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6) Політика курсу.

Студент зобов'язаний щодня відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого розкладу, не запізнюватися, мати відповідний зовнішній вигляд. У разі відсутності через хворобу надати відповідну довідку. Пропущені заняття відпрацьовувати в визначений викладачем час.

Студент повинен старанно виконувати завдання, брати активну участь в навчальному процесі.

7) Література

Базова

1. Про інформацію [Електронний ресурс] : Закон України від 13.01.2011 р. № 2938-17. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>. – Назва з титул. екрану.

2. Про доступ до публічної інформації [Електронний ресурс]: Закон України [від 13.01.2011 р. № 2939-VI]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=244273463&cat_id=244268916. – Назва з титул. екрану.

3. Інформаційні технології [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://users.unicyb.kiev.ua/~boiko/it/it_intro1.htm. – Назва з титул. екрану.

4. Про адміністративні послуги: закон України від 06.09.2012 №5203- VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uzhrda.gov.ua/poslugy/tsentr-nadannya-administrativnikh-poslug/normativnabaza/7645-zakon-ukrajini-pro-administrativni-poslugi-vid-6-veresnya-2012-roku5203-vi.html>.

5. Про порядок ведення Єдиного державного порталу адміністративних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 січня 2013 р. № 13. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/13-2013-%D0%BF/ed20130103>.

6. Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 січ. 2002 р. №3. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3-2002-%D0%BF.

7. Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам Ради Європи "Про ролі та обов'язки Інтернет-посередників": Міжнародний документ від 07.03.2018 № СМ/Яес(2018)2

8. Про телекомунікації: Закон України від 18.11.2003 р. № 1280-IV, зі змінами. – Режим доступу: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1280-15. – Назва з екрану.

9. Деякі питання документування управлінської діяльності. Постанова Кабінету міністрів України від 17 січня 2018 р. № 55.

10. Електронний документообіг та захист інформації: навч. посіб./ О.Б. Кукарін / За заг. ред. д. держ. унр., професора Н.В. Грицяк-К.: НАДУ, 2015.-84 с.

11. Матвієнко О., Цивін М. Основи організації електронного документообігу. - Київ: Центр учбової літератури, 2008.

12. Шерман М.І. Навчальна дисципліна «Електронний документообіг та захист інформації» як складова системи формування комп'ютерно-інформаційної компетентності

магістрів державної служби / М.І.Шерман // Інформаційні технології в освіті. №15 - 2013., с. 96 - 102.

13. Абраменко Ю. Ю., Чикаренко І. А. Зарубіжний досвід е-врядування та проблеми його імплементації в Україні / Ю. Ю Абраменко, І. А. Чикаренко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2009-02/09aууриu.pdf>.

14. Клименко І.В., Линьов К.О., Горбенко І.Д., Онопрієнко В.В. Електронний документообіг у державному управлінні: Навчальний посібник. К.: НАДУ, 2009., Х.: Вид-во «ФОРТ», 2009. - 232 с.

15. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А.І. Семенченка, В.М. Дрешпака. – К., 2017. Частина 9: Електронний документообіг. Реінжиніринг адміністративних процесів в органах публічної влади / [С.П. Кандзюба, Р.М. Матвійчук, Я.М. Сидорович, П.М. Мусієнко]. – К.: ФОП Москаленко О. М., 2017. – 64 с.

16. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А.І. Семенченка, В.М. Дрешпака. – К., 2017. Частина 13: Захист інформації в системах електронного урядування / [О. М. Хошаба]. – К.: ФОП Москаленко О.М., 2017. – 72 с.

17. Електронне урядування: підручник / авт. кол. : В. П. Горбулін, Н. В. Грицяк, А. І. Семенченко, О. В. Карпенко та ін. ; за заг. ред. проф. Ю. В. Ковбасюка ; наук. ред. проф. Н. В. Грицяк, проф. А. І. Семенченка. – К. : НАДУ, 2014. – 352 с.

18. Електронне урядування. Опорний конспект лекцій. Дзюба С.В., Жилиєв І.Б., Полумієнко С.К, Рубан І.А., Семенченко А.І. За ред. А.І. Семенченка. – Київ, 2012. (ОБСЄ 2012).

19. Машкаров Ю.Г. Електронне врядування. Інформатизація державного управління, Навчальний посібник./ Ю.Г. Машкаров, О.В. Орлов, П.С. Клімушин, І.В. Кобзев, М.В Мордвинцев – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2011. – 292 с.

ДОПОМІЖНА

1. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України ВР № 851-IV // Урядовий кур'єр. – 2003. - № 119. – С. 3.

2. Про внесення змін до Типової інструкції з діловодства у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 лип. 2016 р. № 468. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/468-2016-п>.

3. Про електронний цифровий підпис: Закон України ВР № 852-IV // Урядовий кур'єр. – 2003. - № 119. – С. 2

4. Про захист персональних даних. Закон України № 2297-VI від 01.06.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.

5. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР, зі змінами. – Режим доступу: zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр. – Назва з екрану.

6. Остапов С. Е. Технології захисту інформації: навчальний посібник / С. Е. Остапов, С. П. Євсєєв, О. Г. Король. – Х.: ХНЕУ, 2013. – 476 с.

7. Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: наказ Міністерства юстиції України від 11 листоп. 2014 р. № 1886/5. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14>.

8. Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях: наказ Міністерства юстиції України від 18 черв. 2015 р. № 1000/5. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15>.

9. Концепція реформування публічної адміністрації в Україні [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravo.org.ua/files/administr/Konceptiya_reform_pabl_admin_2.doc.

10. Концепція формування та функціонування інтегрованої інформаційно-аналітичної системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stc.gov.ua>.

11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 27.01.2016 р. № 96/2016. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/962016-19836>. – Назва з екрану.

12. Клімушин П. С. Електронне урядування в інформаційному суспільстві: [монографія] / П. С. Клімушин, А. О. Серенок. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. – 312 с.

13. Глосарій термінів Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa.dovidka.com.ua/p.html#Enterprise_policy.

14. Хорошко В. О. Основи інформаційної безпеки: підручник / В. О. Хорошко, В. С. Чередниченко, М. Є. Шелест; за ред. В. О. Хорошка. – К.: ДУІКТ, 2008. – 186 с.

15. Концепція формування та функціонування інтегрованої інформаційно-аналітичної системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stc.gov.ua>.

16. Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування / С. А. Чукут, О. В. Загвойська; за заг. ред. С. А. Чукут. – К.: Вид-во НАДУ, 2008. – 136 с.

17. 100 міст – крок вперед. Моніторинг впровадження інструментів електронного урядування, як основи надання адміністративних послуг в електронному вигляді / І. С. Куспляк, А. О. Серенок; за заг. ред. І. С. Куспляка. – Вінниця: ГО «Подільська агенція регіонального розвитку», 2014. – 86 с.

18. Біла книга «Електронна взаємодія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cst.org.ua/docs/WhiteBook/white_book.doc. – Назва з екрану.

19. Оцінка електронної готовності України, 2013 р. / Національний центр електронного урядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/elektronn_urad/E-ocinka-2013.pdf.

20. Сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку в Україні електронних адміністративних послуг: аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1716/>. – Назва з екрану.

21. Про затвердження Концепції технічного захисту інформації в Україні: постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.1997 р. № 1126, із змінами. – Режим доступу: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1126-97-п. – Назва з екрану.

22. Перелік засобів технічного захисту інформації, дозволених для забезпечення технічного захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом (станом на 15 серпня 2016 року). – Режим доступу: www.dsszzi.gov.ua/dstszi/control/uk/publish/article?art_id=234237&cat_id=39181. – Назва з екрану.

23. Стратегія національної безпеки України: затверджена Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» від 26 травня 2015 року № 287/2015. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

24. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції створення та функціонування інформаційної системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів: Розпорядження КМУ від 11.07.2013 № 517-р

25. Про затвердження плану заходів щодо створення Єдиного державного порталу адміністративних послуг: Розпорядження КМУ від 11.09.2013 №718-р

26. Ляшенко І. О. Європейські критерії безпеки інформаційних технологій / І. О. Ляшенко // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. – 2012. – № 1 (13). – С. 84 – 86.
27. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні: Розпорядження КМУ від 16.11.2016 № 918-р
28. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження КМУ від 20.09.2017 № 649-р.
29. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації Розпорядження КМУ від 17.01.2018 № 67-р
30. Про забезпечення реалізації деяких питань цифрового розвитку: Наказ від 09.04.2019 № 24

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Нормативно-правова база (закони, положення, статистичні данні) України.
2. Джерела Інтернет.
 - a) Асамблея європейських регіонів. Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.aeg.eu/en/home.html>.
 - b) Директива 2000/31/ЄС від 08.06. 2000 р. Концепція формування системи національних інформаційних ресурсів. – Режим доступу: <http://www.stc.gov.ua>.
 - c) Директива 2000/31/ЄС від 08.06.2000 р. "Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема електронної комерції, на внутрішньому ринку" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gipi.internews.ua/ukr/base/ukraine/e_signature/EU_Direct.
 - d) Інформаційні матеріали сайту представництва ООН в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.kiev.ua/ua/undp/arias/project.php?id=31>.
 - e) Інформаційні матеріали сайту "Електронна Україна" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.e-ukraine.org.ua>.
 - f) ЛігаБизнесИнформ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.liga.net.
 - g) Ресурсний центр розвитку громадських організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://issuu.com/gurtrc/docs>.
 - h) Словник з регіональної політики / Офіційний сайт Інституту регіональних та євро інтеграційних досліджень "ЄвроРегіо Україна". – Режим доступу: <http://www.egu.org.ua/sndex.php?page=883>
 - i) Асамблея європейських регіонів. Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <http://www.aeg.eu/en/home.html>.
 - j) Міністерство та Комітет цифрової трансформації України Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <https://thedigital.gov.ua/ministry>.
 - k) Державні послуги онлайн. – Режим доступу: <https://plan.dii.gov.ua/>
 - l) Система електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів (система інтероперабельності в Україні «Трембіта»). – Режим доступу: <https://trembita.gov.ua/ua/projects/trembita-vzayemodiya-reyestriv>
- Бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
- Бібліотека ім. В.Г. Короленко. URL: <http://korolenko.kharkov.com/>
- Бібліотека ХНТУСГ. URL: <https://library.khntusg.com.ua/>
- Електронна бібліотека. URL: <http://lib.meta.ua/>
- Студентська електронна бібліотека URL: <http://www.lib.ua-ru.net/>
- Нормативно-правова база України URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/>
- Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

